

בעזהש"ת

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

בדרשת פרקי אבות

* * *

בסעודת רעוא דרעוין

פרשת בהר - בחקותי

שנת תשס"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויען

גליון תקנ"ח

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דרשת פרקי אבות

[על רוחב הסייף היינו שוכבים], ולא היה צר להם המקום ע"כ. - אמנם יש להצין למה הדגיש שלא הזיק 'נחש ועקרב' צירושלים, הלא מסתבר שגם שארי בעלי חיים לא הזיקו, וכמו שנאמר צפרשתינו צברכות התורה, והשצתי חיה רעה מן הארץ (כו-ו), ולמה פרט רק נחש ועקרב.

ובבמשנה דלהלן (ה-ח) אמרו, עשרה דברים נצטאו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ וכו' והמטה ע"כ. והיינו המטה של משה שעשה צו האותות, ושל סנפרינון היה, ונצטא עם שם המפורש החקוק צו, וצכת אותו השם נעשו צו האותות (תפארת ישראל). ואיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ) רבי לוי אומר, המטה שנצטא בין השמשות נמסר לאדם הראשון מגן עדן, ואלו מסרו לחנוך, וחנוך מסרו לנת, ונת לשם, ושם מסרו לאברהם, ואברהם ליצחק, ויצחק

במשנה (אבות ה-ו) עשרה נסים נעשו לאבותינו בצית המקדש וכו', עומדים כפופים ומשתחיים רווחים, ולא הזיק נחש ועקרב צירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחצירו צר לי המקום שאלין צירושלים ע"כ. ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רל"ד) כותב אל הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות ז"ל, דמן העובדא של פסח מעוכין (פסחים סד.) מסתבר שהיו בעורה כפופין מאד, כל שכן שהיה דוחק במקומות הלינה צירושלים, שאין זה מנוה כל כך כמו ראיית פנים בעורה, אלא הנס היה 'שלא אמר' אדם לחצירו מעולם צר לי המקום, היינו שמרוב אהבת ה' ומרוב שמחה אשר שימח אותם ה' בהיותם שמה, לא הרגישו בכלל שום דוחק, ולא התאונו לומר צר לי המקום. ונתקיים בהם מה שאמרו (פנהדרין ז.) כי רחימתין הוה עזיזא [כשאהבתינו הייתה עזה], אפותיא דקפסירא שכיבין

לו לאלהים, ואת המטה הזה תקח צידך אשר תעשה בו האותות (שמות ד-יג). ויש להבין כיון שסוף כל סוף מסר ה' את הדיבור לאהרן, שהוא יהיה לך לפה, למה לא נתן צרשמו גם את המטה, אלא המטה הזה תקח 'צידך' אשר תעשה בו את האותות.

וּנְרָאָה דהנה משה רבינו שנצחר מה' להיות הגואל צמזרים, סיבצו מן השמים, שהוררך לצרות ממזרים מצית אצותיו צהיותו נער בן י"ב שנה (שמו"ר ה-א), ועד שנעשה בן שמונים שנה שחזר למזרים, היה מתגורר לצדו בין האומות, ולא היה יחד עם אחיו צמזרים, ולמה עשה ה' ככה. ובתורת משה (פ' חקת לו:) כתב צטעמו דזה היה לטובת ישראל, כי משה היה מכיר הדור ההוא, ואז חי קהת וציתו שהיו כולם קדושי עליון, ואחר כך בכל יום ויום נפחתה קדושת ישראל עד לצסוף שהיו רוצם רשעים, שמתו ארצעה חלקים צימי אפילה (רש"י שם יג-יח). ואילו היה משה צאותו זמן צמזרים צתמידות ורואה רפיון ידים בקדושת ישראל, אז לא היה כלל אפשר צדעתו וצטבעו לדרוש אחר כך טוב על ישראל לילך צשליחות לגאול אותם, אדרצא אפשר עוד

ליעקב, ויעקב הוריד אותו למזרים ומסרו ליוסף צנו. כשמת יוסף ושללו ציתו נתנה צפלטרין של פרעה, והיה יתרו אחד מחרטומי מזרים, וראה את המטה ואת האותות אשר עליו, וחמד אותו צלצו ולקחו והציאו ונטעו צתוך הגן של ציתו, ולא היה אדם יכול לקרצ אליו עוד. כשצא משה לתוך ציתו, נכנס לגן ציתו של יתרו, וראה את המטה וקרא את האותות אשר עליו, ושלף ידו ולקחו, וראה יתרו למשה ואמר זה עמיד לגאול את ישראל ממזרים, לפיכך נתן לו את צפורה צתו לאשה שנאמר (שמות צ-כא) ויאל משה לשצת את האישי וגו' ע"כ. ואיתא צבעל הטורים, ואת המטה הזה תקח צידך (שמות ד-יז), ד' תגין על הה"א, לומר שהוא צדיק תשיעי שהיה המטה צידו, אדם, חנוך, נת, שם, אצרהם, יחקה, יעקב, יוסף, משה ע"כ.

וּדְהַגָּה הכתוב אומר שם, כי משה נחעכצ ולא רצה לקבל שליחותו של מקום, ויאמר צי אדני-שלח נא ציד תשלח, ויחר אף ה' צמשה, ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דצר ידצר הוא וגו', וצצרת אליו ושמת את הדצרים צפיו וגו', והיה הוא יהיה לך לפה, ואתה תהיה

אנשים עצרים נעים וגו', ויאמר אכן נודע הדבר (שמות ז-ג), וברש"י נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעבודת הפרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך (שמור"ר א-ג) ע"כ. הרי שלא היה יכול להבין שיהודי יוכל לנאת לריצ עם חצירו, ואם נכשלו צוה, הוא מצין כבר שהם גרועים מכל האומות, ומגיע לששים רצוא ישראל להיות נרדים בעבודת הפרך. על כן סיבצ ה' שיתגורר צין אומות העולם, ויראה מהו גוי, עם הדומה לחמור, ועוד גרועים יותר מן הבהמה, אצירי לב צאכוריותם, שטופים בתאות נפשם, ואז יכיר מעלתן של ישראל, שגם הגרוע שצנייהם אינו דומה לעכו"ם, וכאשר צא חזרה למנרים לא מצא אף יהודי אחד פרוץ בערוה (ויק"ר לז-ה), ואז ימצא תמיד מקום להמליץ ולעורר רחמים על ישראל.

ומבואר בתרגום יונתן (שמות יד-ג) שדמן ואצירם לא יצאו ממנרים ציחד עם צני ישראל, ועליהם נאמר (שם) ואמר פרעה לצני ישראל נצוכים הם צארץ ע"כ. ומבואר צמדמש צניסי הים) שנעשה להם נס מיוחד,

שיעורר הדין עליהם שלא לגאול אותם, היחכן צני קדושים כמוהם ילכו צדרכי עצודה זרה.

לבן גרשו הקצ"ה כל הזמן ההוא עד זמן הגאולה, צין הכושים, וכל מקום שעבר וצא לא ראה שום אחד המאמין צצורא עולם, ואם יצוא אחר כך לישראל ויראה שהם מאמינים, יאמר אין קדוש כאומה זו ויצקש טובה עליהם, זה היה כוננת השם צגירושין של משה. וכן היה צאמת צתחילת השליחות שאמר השם למשה לילך לישראל, אמר הן לא יאמינו לי (ד-ה), וכי יאמרו לא נראה אליך ה', כי הוא סבור שאין שום אדם עוד צעולם המכיר הצורא, לפי מה שהוא ראה עד עכשיו צכל המקומות שהלך ועמד שם. ולאחר שהזקק ללכת וצא למנרים, וראה שעדיין ישראל הם ומאמינים כולם צצורא עולם, אף על גב שלא היו כדורות הראשונים של צית קהת זקינו, אפילו הכי לא ראה צכל המדינות כמותם, התחיל לצעוק להקצ"ה למהר להם הגאולה לטובה, כי גדולים המה וחשובים ע"כ.

ודן אנו רואים כי משה רבינו עודו היה צמנרים, כאשר ראה שני

הוצרכו לנס להחיותו, הלא הקצ"ה לא עבד ניסא למגנא. וגם למה לא עלתה לגיחזי להחיותו, עד שבא אלישע בעמנו. ובאך פרי תצואה (פ' וירא) כתב, לפי שנולד זה הילד על ידי גיחזי שהיה רשע כידוע, ואין השי"ת מגלגל זכות אלא על ידי זכאי, לכן הוצרך הילד למות. ואף אחר כך כששלח אלישע את גיחזי עם המשענת להחיותו, גם כן לא עלתה צידו, מטעם שלא יתקיים הילד רק על ידי הנדיק אלישע בעמנו ע"כ.

וְיָלְדָהּ בְּיָר הדברים ציטר ציטר, הנה בתפארת שלמה (פ' שמות) כתב לפרש הכתוב, ותפתח ותראהו את הילד והנה נער צוכה (שמות 3-1), דאיתא בזהר הקדוש כי עד שמונים שנה לא היה יכול משה רבינו לזא למדריגה הזאת לגאול את ישראל ממצרים, מחמת הזוהמא שנמשך עליו בנגיעת צת פרעה צו בעודנה עובדת כוכבים. ולכן היתה מוכרחת להתגייר, כי אם לא נתגיירה לא היה מציאות למשה להיות הגואל. וכאשר פתחה צת פרעה את התיבה וראתה אותו, היה משה צוכה על זה שנפגס עולם קדושתו הגדולה מראייתה. וכאשר ראתה זאת צת פרעה איך הוא צוכה

שכאשר נכנסו להים ציחד עם המצריים, נקרע להם הים צמיחד, ועצרו את הים ע"כ. ולכאורה יש להצין, הא לא עבד קוצ"ה ניסא לרשעים, ולמה זכו לנס כזה. אך לפי הנ"ל יש לומר, כי צהיות שהם סיצבו שיצטרך משה לצרות ממצרים, ועל ידי זכה שיפעלה להיות מנהיג ישראל וגואלם, ואין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, על כן זכו שנשלח שכרם בעולם הזה, שנעשה להם נס לעצור את הים.

אֲבוֹנָם יש לומר עוד בטעם הדבר שלא היה משה צמצרים כל השנים הללו. דהנה מצינו בהשונמית שעשתה לאלישע עליית קיר קטנה, ומטה ושלחן וכסא ומנורה (מלכים 3 ד-1), ויאמר גיחזי אבל צן אין לה ואישה זקן וגו', ויאמר למועד הזה כעת חיה את חובקת צן וגו'. ויאמר אל אציו ראשי ראשי וגו' וימת וגו'. ותבא אל האיש האלקים וגו', ויאמר לגיחזי חגור מתניך וקח משענתי צידך וגו', וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין קשב וגו', ויבא אלישע הציתה וגו' ויפקח הנער את עיניו וגו'.

וַיֵּשׁ להצין למה עשה ה' ככה, שמתחלה מת הילד, ושז

מנא ליה צפשיטות כל כן, ומי לא
 אשכחן דצברי חז"ל דהוי עסקי צספר
 יצירה וצרא עגלא תלמא וצרא גצרא
 (סנהדרין סה:), (ויעיין בתשובות חכם נצי
 סי' נג), ובהלכות גדולות (דפוס וויען
 סא). איך אצוה דשמואל צא לציתו על
 ידי שם ומשם נולד שמואל, וכיון
 שהדבר אפשרי צמציאות ומותר הוא
 כאשר עשו גדולי חז"ל, אם כן מנא
 ליה להש"ס דהגדולות שעשה אלישע
 לא היו על ידי שמות, והיינו גדולות,
 כדאמרין (סוכה כח). דבר גדול מעשי
 מרכזה דבר קטן הוויות דאצי ורצא.
 וצ"ע לכאורה.

ובתב והנלע"ד דצקידושין (עא).
 אמרינן אין מוסרין אותו
 אלא למי שצנוע ועניו וכו', וכתב שם
 תוס' רי"ד צסם הירושלמי דצריך שלא
 יהנה משום אדם, וירושלמי זה מצאחי
 ציומא (פרק ג' סוף הלכה ז') יע"ש.
 ואמרו חכמינו ז"ל (צרכות י:) הרואה
 ליהנות יהנה כאלישע, נמצא דהיה
 פשוט לצבי יוחנן דאלישע לא השתמש
 צסם כיון שנהנה. ואולי משום הכי
 צעוצדא דשונמית ציוה לגחזי לשום
 המשענת על הגער, ואלישע לא שם
 המשענת הגער אלא הלך אחת הנה
 ואחת הנה והתפלל, כי המשענת היה

עצור הראיה זו, שנפגם עולם
 קדושתו, ותאמר מילדי העצרים זה,
 שאינו סובל טומאה עכדה"ק.

הרי לנו שנגיעה קלה פוגם צמדריגת
 הנצואה, שצריך לטהר ולזכך
 עצמו מזה, קודם שיוכל להגיע
 למעלתו. והנה צן השונמית הזאת
 היתה צצקוק הנציא, כמצואר צוהר
 הק' (ח"א ז): למה נקרא צצקוק,
 מפני שכתוב למועד הזה כעת חיה
 את חוצקת צן, ושני צצוקין היו, אחד
 של אמו ואחד של אלישע דכתיב וישם
 פיו על פיו ע"כ. ולכן היה חוצן
 צהשגתו, מה שכל ציאתו לעולם היה
 על ידי גיחזי הרשע, על כן הוצרך
 להתצטל חיותו לגמרי, והחיה אותו
 אלישע מחדש, וצוה זכה להשיג אחר
 כך מעלת הנצואה.

והנה צשו"ת חתם סופר (או"ח סימן
 קצ"ח) העיר, דלמנה צוה לגיחזי
 לשום המשענת על הגער להחיותו,
 ואחר כך כשלא הקיץ הגער על ידי
 גיחזי משום שלא היה כדאי, מאי
 טעמא לא שם הוא המשענת על פני
 הגער, אלא הלך אחת הנה ואחת הנה
 והתפלל. ועוד הקשה דאמרין (מגילה
 כו.) אלישע דעציד צרחמי הוא דעציד,

צעמל קל של לגימת מים (ווי א טרינק וואסער), אך עיקר הסבה של מניעתי לאחוז בדרך זה, מפני הירושלמי הידוע, שמי שנהגה מאחרים אסור להשתמש בשמות הקדושים, ועל כן גם עלי להמנע מכגון דא עכ"ל.

ובזה נבא אל המכוון, דהנה מבואר

ברש"י (שמות ה-ד) דמלאכת

שיעבוד מזרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים וזאים שלא ברשות (שמו"ר ה-טו). ומסתבר שלא פסקה ישיבה מהם גם בהיותם במזרים, ועסקו כל היום בעבודת ה', ומתפרנסים מהכלל ישראל, כדרך כל עוסקי תורה. ואם כן אהרן הכהן, אם כי שקול היה כמשה (שהש"ר ד-ה), מכל מקום הרי היה נהנה מאחרים, ואי אפשר לו להשתמש בהמטה, לעשות בהם האותות והשמות הקדושות שיש בהם. ואם היה משה נשאר במזרים, גם הוא היה כמותו, ולא היה יכול להשתמש בהמטה, על כן קודם שנתגדל שלחו ה' משם, ויהיה מתפרנס כל ימיו מיגיע כפו, רועה צאן, ולא נהנה משום אדם, והיה ראוי להיות הגואל לעשות הנסים בהמטה. ולכן אמר לו ה', שאם כי אהרן ידבר

בו סגולות על ידי שמות, והוא שנהגה מצריות לא רצה להשתמש במשענתו, ולפי מה שטעה בגחזי סבר היה שהוא כדאי וראוי לכך, וכשלא הצליח משלחתו הוצרך אלישע לאחוז אומנתו למיעצד ברחמי, כנ"ל ליישב דברי רבי יוחנן דהגדולות שעשה אלישע ברחמי עמיד ע"כ.

ובספר זכרון למשה (דף ז) במכתב

של הגאון רבי שמעון סופר

אז"ד ערלויא ז"ל כתב, שפעם אחת

ציקר את מרן החתם סופר ז"ל הגאון

רבי אברהם יצחק וויינבערגער אזדק"ק

קליינווארדיין, חתנו של הגאון רבי נצי

חריף ז"ל (בחור חתן חורג של הח"ס, כי

הח"ס נשא בסוף ימיו אלמנותו), ובמשך

השיחה תיאר לפניו העם במדינה,

שנחת העמים גדולה עד למאד, העם

שרוי בצער, מנצב הפרנסות נתמעטו,

וכמעט שהתרופפה האמונה בלז העם.

ושאל את החתם סופר ז"ל האם לפי

דעתו לא היה נכון לעשות איזו

פעולה בכח הטמיר של השמות

הקדושים, כמו יצירת גולם וכדומה,

כדי לחזק על ידי כך האמונה

והבטחון בה'. ועל זה השיבו, תאמין

לי שיש בכחי ליצור על ידי השמות

והנרופים גולם בלי התאמנות יתירה,

זדקתו, אלא זהו שנהנה מעם ישראל, על כן לא היה יכול להשתמש בהן. ועל זה אמר, לא חמור אחד מהם נשאתי, אפילו כשהלכתי ממדין למצרים, והיה לי לטוול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי (רש"י שם), ולא נהניתי משום איש מאומה, וזידי להשתמש בשמות הקדושות, ואף על פי כן לא הרעותי את אחד מהם.

ובבמשך חכמה (פ' וירא) כתב לצאר, מה שאמר אלישע לגיחזי, ושמת משענתי על פני הנער, כי אלישע היה סבור דיחייא אותו בשביל זכות הספקתו שנתנה לו מטה כסא שלחן ומנורה, וזהו ושמת משענתי על פני הנער, הזכות שהשונמית הייתה משענת להנציא צמעון ומזונות. אבל אינו כן, רק עיקר זכותה הייתה צאמונתה התמימה בהנציא, ובשביל האמונה בהצדיק יחיה צנה. ולכן על ידי גחזי שלא האמינה בו, לא היה יכול להחיות הנער, אבל אלישע שהאמינה בו, הוא החיה הנער. וכדי לנסות גדול אמונתה בהנציא אלישע, עשה השם יתברך שהעלים ממנו מצבו של הילד, ושאל אותה בצואה אליה, השלום לך השלום לאישך השלום לילד. ודיבור זה היה צריך להחליש אמונתה

אל פרעה, אבל המטה הזה תקח צידך אשר תעשה בו האותות, כי רק מי שלא נהנה מאחרים, יוכל לפעול בהמטה. (והגם שבמכת דם וצפרדע וכניס הייתה ההכאה על ידי אהרן, מכל מקום הייתה זאת רק בשליחותו של משה, ולא בכח עצמו).

וזהו שנאמר ציתרו, שאמר אל צנותיו, ואיו למה זה עוצתן את האיש, קראון לו ויאכל לחם (שמות 3-ב). וצרש"י שמה ישא אחת מכס, כמה דאת אמר כי אם את הלחם אשר הוא אוכל (שמו"ר א-ל3). והיינו כי משה לא היה אוכל לחם אצל אחרים, ועל כרחק שהכוונה לנישואין אחד מצנותיו.

ובזה יוצן מה שהתפאר משה רבינו ואמר, לא חמור אחד מהם נשאתי, ולא הרעותי את אחד מהם (צמדבר טו-יט). כי יתכן היה לומר שמה שלא הרע משה לאחד מהם, לענוש את שונאיו היורדים לחייו, בכח השמות הקדושות שבידו, כמו שהרג את המצרי צס המפורש, וכמו שנאמר (שמות 3-ד) הלהרגני אתה אומר, וצרש"י שהרגו צאמירת שם המפורש (שמו"ר א-ל). אין זה משום

הורגל בשיח ושיג עמהם כאלו הוא והם בדרגה שזה, לכן אמר הוא מתחמם רק 'כנגד' אורן של חכמים, שלא תעמוד בסמוך ממנו ליד האור כי אם בריחוק מעט, ותשמור בכל עת על מרחק של כבוד זיך לצינם, רק ככה תוכל להתחמם בכל החכמים מצלי להכוות.

והנה תכלית עליית בני ישראל לירושלים, מצואר בקרא, כי מניין תלא תורה ודבר ה' מירושלים (ישעיה ג-ג). וכתבו התוס' (צבא בתרא כא). שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, והיה מכויין לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה וכו' ע"ש. והיינו שצראיינו שם הנהגת חכמי ישראל, הסנהדרין היושבים בלשכת הגזית, וכהני ה' בעבודתם, היה האדם מתחמם באורן של חכמים, ועשה עליו רושם להתצונן איך יש להתעלות בעבודת ה'. אמנם יתכן שעל ידי שיתרגל עמהם, ויראה איך הכהנים עוסקים באכילת צפר כל ימיהם, מהקרצנות קדשי קדשים שנאכלים רק על ידי זכרי כהונה, ומזה יבא לזלזל צמעלתם. על כן השמיענו התנא שמעולם לא בא אדם לידי מדה זו, ומעולם לא הזיק נחש

בו, האיש אלקים אינו יודע דבר, הילד שוכב מת והוא שואל השלום להילד, ובכל זאת האמינה בו, לא נפל מלצבה שום חסרון אמונה בהנביא, כי הבן אשר נתן לה יהיה בן קיימא, עד שהשיבה לו 'שלום', ובזכות זה החיה את צנה ודפח"ת. - הרי לנו מזה גדול ועומק חיוב אמונת חכמים, שגם כאשר ראתה שאין עיניו של אלישע רואות מה שאירע, לא הרפה ולא החלש אמונתה, עד שידעה שבכחו גם להחיות מתים, בחוץ לדרך הטבע.

והנה התנא אומר (אבות ג-י) והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה, שעקינאן עקינא עקרב, ולחישתן לחישת שרף, וכל דצריהם כגחלי אש ע"כ. ופירש הרמב"ם וז"ל כשתחצור לחכמים ואל אנשי המעלות אל תחגעגע עמהן, ואל תחגאה עליהן, אבל תהי חצרתך להודיע להם שתתקרב צעת שיקרצוך, ואל תוסיף להתקרב אליהם יותר ממה שיקרצוך וכו', והמשיל זה צמי שמתחמם באש, שאם יש צד רחוק ממנו יהנה בחומו, ואם יוסיף להתקרב ישרף עכ"ל. והיינו כי לפעמים כששרוי הרבה צמחית לחכמים, אפשר שיבא להקל בצבודם, כי

מן הקדושה, עד כדי למנוע ממנו שיצטרך אף פעם לשאת עיניו אל השמים, ונתן לו השי"ת כל מחסורו שלא יהיה לו עוד שום שייכות עמו לצקש ממנו איזה דבר. וזהו הקללה היותר גדולה שאין רוצים למעלה לשמוע את קולו כלל, ואומרים לו קח לך את שלך והסתלק מנגד עיני לצל ארצך ולצל אשמעך עוד, וכמו כן נתן השי"ת פעמים לרשע גדול בריאות ועשירות, הכל שלא יבא עוד בתפלתו לפניו ית"ש בשום פעם עכ"ה"ק.

ובקור מקומו טהור בגמרא (יומא ע"ו). שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה לא היה יורד להם לישראל מן פעם אחת בשנה. אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך צר ודס שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקציל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקציל פני אביו כל יום. אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים, היה דואג ואומר שמה לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאציהן שצשמים

ועקרב צירושלים, מה שעקיפתן עקיפת עקרב, ולחישתן לחישת שרף, לא בא שום אדם לידי היזק, כי ישראל דבוקים בחכמיהם צהערה הנכונה, רק להתחמם כנגד אורן.

גם יש לומר, כי מצינו שהקב"ה קילל את הנחש ועפר תאכל כל ימי חיין (בראשית ג-ד), והקשה הרה"ק רבי זוגס מפרשיסחא זי"ע דלכאורה מה קללה היא זאת, הלא בטח נתן השי"ת טבע הנחש שיהיה יכול לחיות צעפר, והוא מרוה את רעבוגו, ומרגיש צהעפר כמו שמרגישים שאר בעלי חיים צמאכלם, ואם כן צרכה הוא לפניו שימצא מחסורו בכל מקום צואו, וחז"ל אמרו (ברכות נ"ו). הרואה נחש צחלוס פרנסתו מזומנת לו.

ואמר צקדשו, כי צאמת זאת צעצמו היא קללה נמרצת, כי לאדם הראשון אמר צעת אפיך תאכל לחם, ואם יהיה מחוסר פרנסה אז יבקש מהשי"ת, ולאשה אמר צעצב תלדי בנים, ואם תצוא עת ללדת תבקש רחמים מאת השי"ת. ויש להם עוד שייכות והתקשרות עם השי"ת לצוא לפניו בתפלה ותחנונים. רק הנחש שהוא מקור הטומאה הורחק כל כך

וזהו מעלתן של ישראל שמכירין חסד
 ה' שיש צוה, כי העושר והעני
 שניהם עדיין לא מתו צרעב, וה'
 המציא להם אכלס, אלא שהעני הרויח
 עוד מאות תפלות וצקשות ושעות של
 דציקות, להכין לעצמו צוה שעות של
 קורת רוח בעולם הבא. — ומטעם זה
 גם עשירי עם יש להם טירדות רבות
 במסחרם, ומרבה נכסים מרבה דאגה,
 שגם הם במצבם ינטרכו לישא עין
 למרום תמיד ולהיות דצוק לקונם.
 [ונתעוררתי מידידי הרה"ח רבי יששכר
 ווייס נ"ג, דלכן כאשר צריך יעקב את
 בניו ואמר, יהי דן נחש עלי דרך,
 סיים עלה ליצועתך קויתי ה' (בראשית
 מט-ז), שלא יעלה על הדעת,
 שבצרכתו יהא נכלל שיהיה כהנחש,
 שיהא כל מחסורו מוזמנת לפניו תמיד,
 עד שלא ישא עיניו עוד למרום, אלא
 תמיד יהיה עומד ומאפה להשגחת
 קונו עליו, וליצועתך קויתי ה'
 ודפח"ח].

והנה כאשר צנה שלמה המלך את
 הבית המקדש, התפלל שיהיה
 עיניך פתוחות אל הבית הזה לילה
 ויום וגו', ושמעת אל תחנת עצדך
 ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום
 הזה וגו', כל תפלה כל תחנה אשר

ע"כ. הרי להדיא כי טובה גדולה הוא
 להאדם, שאינו מוזמן לפניו די
 מחסורו, כי על ידי זה מכוין לבו
 לאציו שבשמים (ועיין צוה בשמן ראש
 ח"צ פ' ראה תקיג).

ובזה יש להאדם ללמוד ולקבל חיזוק,
 כאשר עוזרים עליו זמנים
 ומאורעות שונות, הן לפעמים צקישוי
 פרנסתו, או ח"ו בצריאותו, או שאר
 דברים המטרידים, שבכל זה טמון גם
 טובה עצומה, שעל ידו יתעורר
 ויתדבק לשום בטחונו צה'. כי בשעה
 שיש לו כל מה שרונה, והכל עוצר
 עליו צנוחיות, לפעמים יוכל לשכוח
 מצוראו, וזהו טובת ה' עמו, שבעת
 כזה הוא מתפלל ביותר כוונה, ואומר
 יותר מזמורי תהלים, ושופך נפשו
 לקונו, ומתדבק ביותר באמונת ה'
 והשגחתו. ואם כי לפי ראות העין
 דומה, שמי שיש לו מונח בסלו
 פרנסתו לשנה או לכמה שנים הוא
 המצורך והמאשר, ומי שפרנסתו צא
 לו רק מוזמן לזמן, חסר לו הברכה,
 ומשתוקק שישפיע לו ה' הכל לזמן
 מרובה. אבל לאמיתו באשר זה נתקלל
 הנחש, שנתנו לו מוונותיו להיות
 מוזמנת לפניו בכל מקום, ולא נושא
 עיניו לה' כל ימיו.

יצטרכו לבקש ולהתפלל. ולא אמר אדם לחזירו צר לי המקום שאלין צירושלים, להיות מיצר לו על מה שהוצרך עבור זה לעזוב ציתו ולעלות לירושלים, ולשפוך תלונתו שם לפני ה'. לא היה גם אחד שיאמר שצר לו המקום שאלין צירושלים, כי כולם השיגו והכירו בזה ברכות ה'. וכמו שצריך יצחק את יעקב, ויתן לך האלקים מטל השמים וגו' (בראשית כו-כח), יתן ויחזור ויתן (צ"ר סו-ג), שלא יתן הכל עד שלא ישא עיניו לה', אלא יתן בהדרגה, יתן ויחזור ויתן. כן ישפיע ה' עלינו שפע ברכה עד צלי די, באופן שלא נשכח שהכל מתנת ה' מידו הרחבה והמלאה, ועל כל נשימה ונשימה נהלל י-ה.

תהיה לכל האדם לכל עמך ישראל, אשר ידעון איש גגע לבצו, ופרש כפיו אל הצית הזה, ואתה תשמע השמים וגו' (מלכים א ח-ט). ואם כן כל איש ישראל כאשר היה חסר לו מאומה, היה צא לירושלים לשפוך שיחו לקונו על מצבו. ויתכן שיעלה טינא לבצו על מה שהוצרך לכל זה, שיהא לו מחסור ויוצרך לצוא להתפלל וה' ימלא משאלות לבצו, הלא צידו של ה' ליתן לו כל זה מתחלה צלי הטירדה.

והשבוי ענו התנא, כי לא הזיק נחש ועקרב צירושלים, שלא הזק אדם בהקללה של הנחש והעקרב, שניתן להם כל מחסורם כדי שלא

במעודה שלישית פרישת בהר - בחקותי

להוסיף או לגרוע. אלא שכת הצרכה הוא, להמשיך מהשפע שבאה למטה מאחד לחצירו. ועל דרך שאמרו צרבי חנינא בן דוסא (תענית י:), כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, כי רבי חנינא בן דוסא מנד גדול מעלתו היה מגיע לו שפע רב מטוב העולם הזה, והוא ויתר על השפע הזה ונתנו להכלל ישראל, שהם יקחו את חלקו. ובשביל שחנינא בני משאיר לעצמו רק קב חרובין, על כן העולם כולו ניזון בשבילו.

ובבואר בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קנ"ז) דירידת המן במדבר ארבעים שנה לא היה דבר חדש, אף על פי שחז"ל (אבות ה-ו) יחסוהו לבין השמשות, מכל מקום נ"ל שהיה אותו הרוחנית ושפע אלקי מצינורי מעלה, שהיה מעותד לירד על תבואת ז' עממים שבארץ ישראל בעת ההיא, ואכלו מקבלי תורה הפנימיות ולאמורים נשאר המון והקליפה, והיינו דאמר להו כלב (במדבר יד-ט) לחמניו הם סר זילס מעליהם וה' אתנו, ר"ל

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה', שש שנים תזרע שדך וגו', ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ (כה-ג). ויש להבין מה שאמר כי תבואו אל הארץ ושבתה הארץ שבת, הלא מתחלת ציאת הארץ יש שש שנים של זריעה ואסיפה, ורק בשנה השביעית שבת לה', והוי ליה למימר כי תבואו אל הארץ, שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית שבת לה', והאי 'ושבתה הארץ שבת לה' שאמר מתחלה מיותר לגמרי.

ובתחלה נבאר להלן צפרשה, וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו, וזויתי את צרכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלש השנים (כה-ג). ולכאורה הוי ליה למימר, ועשת תבואה לשלש השנים, מהו ועשת 'את' ה'תבואה'.

וגראה דהנה ידוע כי השפע שבאה מלמעלה למטה, הוא צמדה וצמסקל שגור א-ל דעות, ועליו אין

אבל לא לצרוא דבר חדש שלא היה בגזירת עליון.

ובזה נראה לצאר מה שנאמר בשנות הרעב צמזרים, ותכלינה שבע שני השבע אשר היה בצרץ מזרים, ותכלינה שבע שני הרעב לצוא כאשר אמר יוסף, ויהי רעב בכל הארצות, ובכל ארץ מזרים היה לחם, ותרעב כל ארץ מזרים, ויזעק העם אל פרעה ללחם (בראשית מא-ג). ומצואר מזה דהרעב בשאר הארצות התחיל קודם למזרים. ובפשוטו כי מהשפע של שנות השבע הושאר להם עוד תצואה גם להתחלת שנות הרעב. ולפי הנ"ל נראה, כי בשבע שני השבע צמזרים, נתקבץ השפע של התצואה שהיה ראוי לצוא בשאר הארצות וצאה למזרים, וממילא לא היה לשאר הארצות גם בשנים הקודמות להרעב רק לפי הצורך, ולא לאסוף על השנה האחרת. וכאשר התחיל הרעב פגע בהם תחלה, כי לא היה להם תצואה צאורתיים. מה שאין כן בכל ארץ מזרים היה לחם, כי עדיין נשארו בהאוצרות משנות השבע, רק אחר שאכלו גם את זאת, ותרעב גם ארץ מזרים וזעקו ללחם.

ובבזו כן יש לומר בשמיטה, שצננה השיטת שזוהי ה' צו את

כה ה' אנו אוכלים וכל כח חיוני שלהם היא מלחם חיוני שלנו, וזה כמון יסוער מגרן וכעלה נבל. וכה אמרתי בשמן דאלישע דכתיב (מלכים ז ד-ו) אין עוד כלי ויעמוד השמן, ואחז"ל (ילקוט שם) עמד שער השמן שנתיקר השער, ואין היה זה, אך לפע"ד הנביא המשיך כל ציורי השמן שהיה ראוי להשפיע אל הזיתים המשיך כולם לתוך כלי האשה וממילא נתקלקלו כל הזיתים ונתייקר השמן עכ"ל. והארכנו בזה בשמן ראש (ח"א פ' אח"ק).

ונראה דעל זה אמר התנא, ודאשתמש צתגא חלף (אבות א-ג). ואיתא ברמ"א (יו"ד רמז-כא) דיש אומרים דזהו המשתמש בשמות, שחלף מן העולם ע"ש. וכן כתב ברמ"א (יו"ד קעט-טו) דרוב העוסקים בזה אינן נפטרים מהם בשלום ע"ש. ולפי מה שנתצאר יש לומר בכוננת המשנה, דהמשתמש צתגא, ככה השבעה בשמות הק', לא הותר לו להכחיש פמליא של מעלה, לשנות גזירת עליון מלמעלה, ולא הותר לו אלא 'חלף', להחליף השפע ממקום למקום, שההשפעה שצאה ממילא למטה בגזירת עליון, חרד למקום שהוא משביע בהשמות,

חלק א' רוחני והוא העיקר, וחלק א'
 גשמי, שצראו ה' לנשמה לשמשה,
 שצאמנעותו מקיים כמה מצות אשר
 נזהר, ולו יקרא שם עצד, כי אינו
 אלא שמש לנפש וכו'. ולזה תזוה
 התורה להאדם כי תקנה עצד עצרי,
 פירוש עצרי עובר, כי אינו קיים לעד,
 כי מי גבר יחיה ולא יראה מות
 (תהלים פט-מט), על דרך כלל עובר
 (שם קמד-ד), וזמן קציעתו הוא עד
 ששים שנה, על דרך אומרו (איזב ה-כו)
 תבא זכלת אלי קבר, ואמרו זש"ס
 (מו"ק כח). כי זן ששים שנה הוא זמנו
 של אדם ללכת, כחושזן זכלת, שאז
 הוא כעלות גדיש, וזה הוא אומרו שש
 שנים, פירוש כל ימיו הם ששים, והגם
 שאמר שש, יש חשבון שיכלול כללות
 אחד, וכאן כולל העשירי, וזשזיעית
 פירוש זעשר שנים השזיעית ילא
 לחפשי העזד, על דרך אומרם (שבת
 קנא): זמתים חפשי (תהלים פח-ו).

ואבור אם זגפו יזא, אם סיגל מצות
 ומעשים טובים וקנה לעצמו
 כח, ימצא כח לעלות זיום התחייה,
 על דרך אומרם (תהלים עז-טו) ויזינו
 מעיר כעשז הארץ, וזהו שאמר כאן
 אם זגפו פירוש לשון גף, על דרך
 אומרם (משלי ט-ג) על גפי מרומי,

זרכתו, אסף ה' את טזע זמיתת
 הארץ משאר הארצות והזיאה לארץ
 ישראל, וזוה נתרצה תזואתה שתזמית
 לשלש שנים. — והנה זשנות השזע
 זמזרים כתיב, ותעש הארץ זשזע שני
 השזע לקמזים (שם מא-מו), וזרש"י
 ותעש הארץ כתרזמו, וכנשו דירי
 ארעא וכו' עיזורא לאזרין ע"כ. הרי
 דעזיה פירושו גם כן לשון אסיפה.
 וזהו 'זעשת' את התזואה, שהזרכה
 תהיה שתתאסף התזואה שראויה לזוא
 זשאר הארצות, ותזמית זארץ ישראל,
 שיהיה להם תזואה על שלש שנים. כי
 זהו קדר זרכת ה' לאסוף השפע
 מהעולם, לזוא על מקום מיוחד כפי
 רזונו.

וזהנה על דרך המוסר יש לומר, על
 פי מה שפירש זאור החיים
 הק' זפרשת עצד עצרי, ואלה
 המשפטים אשר תשים לפניהם, כי
 תקנה עצד עצרי, שש שנים יעזוד,
 וזשזיעית ילא לחפשי חנם וגו' (שמות
 כא-א), כי תזוה התורה להאדם לשום
 לפניו זתמידות כל הדברים האלה זין
 עיניו, והוא אומר אשר תשים
 לפניהם, ששים תמיד האדם ענין זה
 לפניו, והוא, כי תקנה עצד עצרי,
 הלא ידעת כי האדם נחלק לשנים,

אלא ועדו לעולם, לעולם הצא יצחר
 זו ה' מהמלאכים להיות לו לעבד
 נאמן עכ"ל ק.

ובזה יש לומר גם צפרשתנו, שש
 שנים חזרע שדך ושש שנים
 תזמור כרמך, ואספת את תבואתה,
 רומז על שנת ימי חיי האדם, שעוסק
 בהבלי העולם, כרצי זורעי, מניחין חיי
 עולם ועוסקין בחיי שעה (שבת לג:),
 להרבות הון ועושר. ובשנה השביעית
 שבת שבתון לה', הוא יום שיוצא
 לחפשי, שאין צו עוד קיום מצות
 ועבודה, אלא שנת שבתון, עידון הנפש
 למעלה בגנוי מרומים, וזאת נריך
 לשום תמיד נגד עיניו, כי לא לעולם
 חוסן, והעולם הזה הוא רק כפרוזדור,
 שעל ידו יגיע להטרקלין בעולם הצא,
 ורק מי שטרם צערב שבת יאכל בשבת
 (עבודה זרה ג.), ושם אי אפשר לו
 לקנות עוד חיי עולם, רק בעולם הזה.

ובאשר יצאו ישראל צמדבר, הלא
 עסקו כל היום כולו רק
 בתורה ועבודה, כי ירדה להם מן,
 ושמלתך לא בלטה מעליך, ומוקפים
 בענני כבוד, ולא היה להם שום ציטול
 זמן לצורכי הגוף, עד שהמנן היה
 נבלע באצריהם, אצל כי תבואו אל

שרומנו אל המצות ומעשים טובים,
 כאומרם ז"ל (שבת מט.) נמשלו ישראל
 ליונה וכו'. ואם בעל אשה הוא, לומר
 אם הוא אדם אשר כל מחשבותיו
 ויגיעותיו וטרחו בעולם הזה, ואפילו
 מאכלו ומשקהו אינו אלא בשביל
 הנשמה, על דרך אומרו (משלי יג-כה)
 נדיק אוכל לשובע נפשו, להגדיל
 הרחניות, אדם כזה לו יקרא 'בעל
 אשה', כבעל הזה שטורח בשביל אשתו,
 לזון ולפרנס ולכלכל ולמלאות רלוה,
 כן זה האיש עושה לנפשו, אדם כזה
 שהחומר נזדכך ונעשה מעין הצורה
 צמיאות, זה תוכל נפשו לסבול לדור
 עמו צמיאתו אפילו אחר יציאתה.

ואומרו ואם אמר יאמר העבד וגו'.
 כאן הודיע הכתוב, עבודת
 העבד ישראל המלהב לעבודת קונו,
 ואף אחר שאפסו כוחותיו מתאוה
 תאוה לעבוד האדון, וזהו אומרו
 אהבתי את אדוני, את אשתי, ואת בני,
 שהם הנשמה והמצות שעושה בעולם
 הזה, ואינו רוצה לזאת מהעולם הזה
 לחפשי כמתים, וזה יורה על החשק
 והתאוה בהאדון. לאיש כזה מצטיח
 האדון, כי לו יקרא עבד ה', וימלא
 תאוותו תאוה לצו נתת לו, אך לא
 עתה, כי עתה אין לו עוד בעולם,

הארץ, הרי יופסק כל זאת, וינטרכו לצדו זמנם היקר, לזריעה ולחסיפה, ורוב הימים יעברו צעניי גשמיים. וכמזואר צמפרשים שלכן לא רלו המרגלים ליכנס לארץ ישראל, כי מוטב היה להם להשאר צמדצר על התורה ועבודה, מכניסה לארץ ישראל להיות שקועים צישוב הארץ צעניי גשמיים.

אמנם לא כן הוא רצון ה', אלא בכל דרכיך דעהו, להעלות כל עניי גשמיים לשם שמים, שכל עניי עצודה יהיו כוונתם לשמים, להיות צריא ולחנך צני ציתו וליתן צדקה לעניים וכו' וכו', והמקיים זאת, עוצד את צוראו תמיד (ש"ע או"ח רלא-א). ויש להאדם להיות זאת נגד עינו תמיד, כי העסק צעולם הזה הוא רק למטרה שעל ידו יקיים מצות ה', ולהרכיש לעצמו מהם לחיי נצחיים של העולם הצא.

ולכו אמר, כי תצואו אל הארץ, שתצאו מהמדצר שהיה העצודת ה' רק צעניי רוחניים, תורה ותפלה וצדיקות, כי לא היה להם שום ציטול זמן על מחייתם. ועתה תצואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, שרוב היום תהיה העסק צעניי גשמיים, ויתכן

מאד שתהיו שקועים צאוסף הון ועושר כדרכי האנשים הפשוטים, על כן הזהירה לנו הכתוב, שתהיה לנגד עיניכם, שזהו עולם עובר, ויצא יום אשר שצתה הארץ שצת לה', כי רק שש שנים תזרע שדך וכו', רומז על חיי האדם הקצרים, ואחר כך צשנה השציעית תהיה שצת שצחון לה', ורק מי שטרח ואסף צערב שצת יוכל לאכול צשצת.

ובבזו שאמרו חז"ל (כתובות סו). דמר עוקצא כי קא ניחא נפשיה, אמר אייתי לי חושצנאי דצדקה, אשכח דהוה כתיב ציה שצעת אלפי דינרי סיאנקי [שם מקום], אמר צודאי קלילי ואורחא רחיקתא [צידה קלה הכינותי לדרך רחוקה שאני יוצא צה], קס צצזיה לפלגא ממוניה ע"ש. ועל זה צריכין לשום לצ כאשר צאים לעסוק צעניי הארציים, כי יצא יום אשר ישצות שצתו, ויש להכין מאכלו, שיהיה לו לצידה על האורחא רחיקתא.

ואבזר שוב הכתוב, וכי תאמרו מה נאכל צשנה השציעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תצואתנו. וכתב צחתם סופר (עצ): רמו לצדיקים הדואגים מה נאכל לעולם הצא

וזהו צחי' זריעה, שזרע כעת, ולאחר זמן מושיא פירות ופרי פירות.

וע"ז זה אמר, וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הלא רק מי שטרח צערב שבת יאכל בשבת, ומה נאכל אז, הן לא זרע ולא נאסוף את תבואתנו, מכירים אנו מועט ערכינו, אשר לא די שלא זכינו לזרוע זריעה שתנמיח לנו פירות לעתיד, אלא גם לא אספנו את תבואתנו, וכדלים וכרשים אנו עומדים בכניסת השבת, ועל זה בא הכחוצ לעודד ולחזק, כי רק מי שאומר שלום עלי נפשי, וחושב שהוא מלא מנות כרמון, יתכן שלעתיד יראה שאין למנותיו ערך, ואין לו מה לאכול בשנה השביעית. אבל מי שנפשו נכנע, ומשיג כי עוד לא עשה מאומה, והוא ריק מכל טוב, ומתאונן מה נאכל. לאדם כזה ורצתי את צרכתי בשנה השישית, צעוד שהוא חי על האדמה, שיתרבו מנותיו, ועשת את התבואה לשלש השנים, יש לומר דרומז על שלשת עמודי עולם, שזכהו ה' להרבות גבולו בתורה ועבודה וגמילות חסדים, ויוכל לצר צר הרבה באורחותיו הגנוזים למעלה, ליהנות מהן בעולם שכולו שבת.

המכונה יום השביעי, הרי צדינו אין מעשה טוב. וזה הן לא זרע ולא נאסוף מעשי העולם הצא. והצטיח הפסוק מי שאומר כן בטוח הוא שיגיה ה' את צרכתו לו ע"כ. וציאור הדברים, כי ישנם עוצדי ה' אשר מנגלים כל רגע מימי חייהם לעבודת ה', והם אוספים אוכל רב לחיי עולם. וישנם שעושין יותר מזה, שמשפיעים גם על אחרים, שמגדלים צניהם לתורה אשר ראויין המה למלאות את מקומם גם אחר פטירתם, ועל ידי זה נחשב גם מנותיהם על זכותו, גם צהיותו בעולם העליון, ועל דרך שאמרו, דוד שהניח בן כמותו נאמרה זו שכיבה, יואצ שלא הניח בן כמותו נאמרה זו מיתה, שנאמר (מלכים א יא-כא) והדד שמע צמנרים כי שכב דוד עם אצותיו וכי מת יואצ שר הנצח (צבא צהרא קטו). הרי שלא נחשב כמת, אשר צמתים חפשי, כי נזקק לזכותו מידי יום ציומו חצילות של מנות מצניו. וכן הוא צהרב שמרביץ תורה לתלמידים, והמחזיקים תורה וגותני נדקה להחיות נפש אחרים, אשר גם אחר פטירתם עולה להם זכותים רבים של מנות ומעשים טובים מהאנשים שהחזיקו.

